

Innst. 51 S

(2015–2016)

Innstilling til Stortinget fra justiskomiteen

Dokument 8:5 S (2015–2016)

Innstilling fra justiskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe, Heidi Greni og Jenny Klinge om å stoppe all tvangsutsendelse av norske statsborgere til soning i fengsel i Nederland

Til Stortinget

Sammendrag

Stortingsrepresentantene Kjersti Toppe, Heidi Greni og Jenny Klinge fremmet 5. oktober 2015 følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen umiddelbart stanse tvangsutsendelse av norske statsborgere til soning i fengsel i Nederland.»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Kari Henriksen, lederen Hadia Tajik og Lene Vågslid, fra Høyre, Margunn Ebbesen, Hårek Elvenes, Charlotte Spurkeland og Anders B. Werp, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen og Ulf Leirstein, fra Kristelig Folkeparti, Kjell Ingolf Ropstad, og fra Senterpartiet, Jenny Klinge, viser til Dokument 8:5 S (2015–2016) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe, Heidi Greni og Jenny Klinge om å stoppe all tvangsutsendelse av norske statsborgere til soning i fengsel i Nederland.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, støtter ikke forslaget.

Flertallet viser til behandlingen av Meld. St. 12 (2014–2015). I meldingen, sammen med behandlingen av denne i Stortinget, redegjøres det grundig for nødvendigheten av å opprette av 242 fengselsplasser i Nederland.

Flertallet vil i denne sammenheng vise til flertallsmerknadene i Innst. 305 S (2014–2015). Flertallet vil blant annet trekke frem følgende uttalelse:

«Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, mener at behovet for å finne alternative soningsordninger kommer som en direkte følge av en nedprioritering av kriminalomsorgen. For å hindre menneskerettsbrudd, redusere soningskøen, og sørge for tilstrekkelig varetektskapasitet, er det derfor blitt nødvendig å finne midlertidige og umiddelbare løsninger på kapasitetsproblemen. Flertallet forutsetter at denne typen midlertidige løsninger bare kan forsvares dersom regjeringen samtidig arbeider effektivt for å få på plass økt fengselkapasitet i Norge.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet vil presisere at Arbeiderpartiet og Senterpartiet hele tiden har vært motstandere av avtalen om å leie fengselsplasser i utlandet. Det å sende norske statsborgere ut av riket, enkelte mot deres vilje, reiser mange prinsipielle spørsmål. Da Stortinget behandlet saken, viste merknadene at frivillighetslinjen skal legges til grunn. Når ordningen nå er trådt i kraft, viser det seg at den praktiseres på en annen måte enn det som kan utledes av flertallsmerknadene fra stortingsbehandlingen.

Ved Stortingets behandling av Innst. 305 S (2014–2015) uttalte flertallet i justiskomiteen:

«Flertallet mener på denne bakgrunn at soning i Nederland som hovedregel skal forbeholdes utenlandske statsborgere, og at soningsoverføring for norske borgere i hovedsak skal baseres på frivillighet. Flertallet understreker at soningsoverføring av norske borgere i minst mulig grad skal gjennomføres ved bruk av tvang. Flertallet forutsetter at frivillig soning i Nederland er avklart lovmessig. Nærhetsprinsippet vil være langt mindre relevant for innsatte som ikke har et nettverk i Norge. Hovedspråket for kommunikasjon i Nederland vil være engelsk, noe som i mange tilfeller vil kunne gi utenlandske innsatte et like godt rehabiliteringstilbud i Nederland som de ville fått i Norge. Flertallet mener regjeringen bør sørge for å gi utenlandske borgere et tilpasset tilbud slik det i dag gjøres i Kongsvinger fengsel.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener det er spesielt når Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener de forstår flertallets intensjon med Nederland-avtalen bedre enn flertallet selv. Disse medlemmer understreker at dagens gjennomføring av avtalen er i overensstemmelse med flertallsmerknadene i Innst. 305 S (2014–2015).

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at Bergens Tidende 1. oktober 2015 skrev at 172 innsatte i norske fengsel skulle overføres til soning i Nederland. Avisen meldte at av disse blir 72 overført mot deres vilje. I samme artikkel blir det skildret at en innsatt, etter å ha fått beskjed om at han ville bli overført til Nederland, forsøkte å ta sitt eget liv. Tanken på å bli overført til soning i Nederland ble uutholdelig, med tanke på familien i Norge.

Disse medlemmer viser videre til at NRK den 12. august 2015 meldte at en innsatt i Oslo fengsel i juli i år hadde fått brev om at han ville bli overført til Nederland. Den innsatte hadde blitt svært fortvilet, og forsøkt å ta sitt eget liv på cellen.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen har innført kompenserende tiltak for å få flere til å velge å sone straffen i Nederland frivillig. Det vises til Innst. 305 S (2014–2015):

«Flertallet viser til at departementet allerede har varslet mer aktivisering, utvidet telefontid, bruk av Skype og en mer fleksibel besøksordning som kan bidra til at flere velger å gjennomføre soningen i Nederland på frivillig basis. Flertallet oppfordrer regjeringen til å gjøre frivillig soning i Nederland mer attraktivt for norske borgere gjennom å forskriftsfeste ytterligere kompenserende tiltak. Flertallet ser viktigheten av å finne ordninger som tilrettelegger for besøk fra fangenes pårørende, og regjeringen oppfordres til å finne gode løsninger som minimerer utfordringene for denne gruppen.»

Disse medlemmer vil vise til at regjeringens beslutning om «å sukre pillen» med for eksempel

høyere dagpengesats, prinsipielt er galt og motvirker en enhetlig straffegjennomføring.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener det er prinsipielt riktig å løse opp i de store kapasitetsutfordringene i kriminalomsorgen. Disse utfordringene ble vesentlig forsterket i perioden 2005–2013.

Disse medlemmer er fornøyde med at regjeringen har funnet en løsning på de akutte utfordringene i kriminalomsorgen, som også ivaretar ofrene for kriminalitet. Disse medlemmer ser med bekymring på at Senterpartiet i Innst. 305 S (2014–2015) ønsker å løslate kriminelle før tiden for å frigjøre fengselskapasitet:

«Komiteens medlem fra Senterpartiet mener at ordningen med fremskutt løslatelse i en overgangsperiode bør utvides. Undersøkelser og erfaring viser at selv det å sette fristen for fremskutt løslatelse et par dager tidligere vil gi stor effekt på soningskøen. Dette er også gjort tidligere, med god effekt.»

Etter disse medlemmers oppfatning er dette å vise manglende respekt for strafferettspleien og domstolenes virksomhet i tillegg til at det nedvurderer virkningene kriminalitet har for ofrene. Videre vil fremskutt løslatelse ikke løse det underliggende problemet som faktisk er manglende kapasitet. Flertallets løsning, med en midlertidig soningsavtale med Nederland kombinert med en storstilt fengselsutbygging i Norge, vil på få år etablere tilstrekkelig soningskapasitet på norsk jord.

Disse medlemmer kan ikke forsvare en situasjon der siktede politiet mener bør varetektsfengsles, går fri, og menneskerettsstridig oversitting i glattcelle forekommer grunnet kapasitetsmangel i kriminalomsorgen. Derfor mener disse medlemmer det er nødvendig å få på plass midlertidige tiltak mens kriminalomsorgen rustes opp i Norge. Disse medlemmer peker på at regjeringen i budsjettet for 2016 legger opp til å bygge 181 nye fengselsplasser, og at flertallet har forpliktet seg til en kapasitetsplan som vil medføre at kapasiteten i Norge er tilstrekkelig innen 2020.

Disse medlemmer mener det er helt naturlig at det innføres enkelte kompenserende ordninger for innsatte som soner i Nederland. Det ville derimot vært prinsipielt betenkelig dersom regjeringen skulle «løse» kapasitetsutfordringene i kriminalomsorgen ved å slippe de kriminelle ut før tiden, slik praksis var under den rød-grønne regjeringen og Senterpartiet nå ønsker å gjeninnføre.

Komiteens medlem fra Senterpartiet vil bemerke at fremskutt løslatelse kun var ett av mange virkemidler Senterpartiet foreslo ved Stortingets behandling av Innst. 305 S (2014–2015). Frem-

skutt løslatelse skulle kun brukes i meget begrenset grad, og kun der dette ikke ville stride mot folks rettsfølelse. Dette medlem vil bemerke at Senterpartiet har foreslått å bygge flere lukkede fengselsplasser enn regjeringen, samt at dette er fulgt opp i partiets alternative statsbudsjetter. Dette medlem mener derfor komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet bør være mer bekymret for sin egen regjerings handlekraft, enn over ett av flere virkemidler foreslått av Senterpartiet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener at når et så stort antall innsatte overføres til fengsel i Nederland ved tvang, må Stortinget gripe inn. Disse medlemmer vil understreke at 72 innsatte av 172 vanskelig kan falle innunder flertallsmerkningen i Innst. 305 S (2014–2015):

«Flertallet mener på denne bakgrunn at soning i Nederland som hovedregel skal forbeholdes utenlandske statsborgere, og at soningsoverføring for norske borgere i hovedsak skal baseres på frivillighet. Flertallet understreker at soningsoverføring av norske borgere i minst mulig grad skal gjennomføres ved bruk av tvang.»

Disse medlemmer mener at medmenneskelighet og hensynet til enkeltmennesket skal ivaretas også innenfor kriminalomsorgen. Når eksempler viser at praksis fører til at enkelte innsatte forsøker å ta sitt eget liv, mener disse medlemmer at det er viktig at lovgiver presiserer at frivillig overføring skal legges til grunn. Disse medlemmer vil videre peke på at det er svært uheldig at innsatte med mindreårige barn i Norge sendes ut av landet, noe som gjelder uavhengig av om en formelt sett er norsk eller utenlandsk statsborger.

Disse medlemmer viser til Innst. 305 S (2014–2015) hvor komiteen i merknadene skriver:

«Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til proposisjonen, der det fremkommer at innsatte under 18 år, kvinner, varetektsfanger og forvaringsdømte i henhold til avtalen med Nederland ikke skal overføres. Avtalen presiserer også at dette skal gjelde en rekke andre fangegrupper som ikke er egnet for soning i Nederland. Innsatte som trenger helsehjelp utenfor fengselet og rusavhengige på LAR-program, skal ikke overføres.»

Disse medlemmer viser til skriftlige spørsmål til statsråden fra representantene Kjersti Toppe og Kari Henriksen om innsatte i målgruppen for inn-tak er overført til Nederland (hhv. spørsmål av 8. oktober og 6. oktober 2015). Statsråden svarer at det er 3 domfelte personer overført som er deltakere i LAR-program, og at domfelte under utdanning er overført.

Disse medlemmer mener det er alvorlig at det avdekkes at statsråden bryter med forutsetninger lagt av Stortinget. Disse medlemmer viser til at LAR-pasienter er en svært sårbar gruppe og en del av en regulert behandling som omfatter både medisinsk og sosial oppfølging. Det viser at regjeringen har vært omtrentlig i å oppfylle Stortingets forutsetninger, og at domfelte overføres som er i ferd med å skaffe seg utdanning, er i strid med de forebyggende og rehabiliterende prinsipper som ligger til grunn for soning. Disse medlemmer er uenig i avgjørelsen om å sende norske fanger til Nederland, og forventer at regjeringen og statsråden umiddelbart sørger for at gjennomføringen av soning i Nederland i det minste oppfyller forutsetningene satt av Stortinget.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener innsatte underlagt norsk kriminalomsorg så langt det lar seg gjøre bør få sine ønsker oppfylt innenfor gjeldende regelverk. Disse medlemmer vil rose regjeringen for å vise fleksibilitet og imøtekommenhet også overfor innsatte som har hatt rusproblemer. Det er gledelig at Norge og Nederland har kommet til en enighet som gjør at norske innsatte under LAR-behandling kan få muligheten til å sone i Nederland dersom de ønsker dette selv. Disse medlemmer er klare på at LAR-pasienter ikke skal sendes til Nederland for å sone ved tvang. Samtidig er disse medlemmer klare på at også LAR-pasienter har krav på å bli behandlet anstendig og bli tatt på alvor. Det å nekte tidligere narkomane en soningsoverføring som er fullt ut forsvarlig dersom de selv ønsker dette, gir assosiasjoner til et menneskesyn disse medlemmer ikke vil være bekjent av.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet merker seg at det den siste tiden har vist seg å være mange ledige soningsplasser i Norge. Til tross for dette fortsetter regjeringen å sende innsatte til Nederland, fremfor å utnytte egen kapasitet. Dette viser at prosjektet med leie av fengselsplasser i Nederland er blitt en viktig prestisjesak for regjeringen, og noe de setter foran hensynet til en god straffegjennomføring.

Komiteens medlem fra Senterpartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen umiddelbart stanse tvangsutsendelse av norske statsborgere til soning i fengsel i Nederland.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til sine ulike merknader i Innst. 305 S (2014–2015), Innst. 309 L

(2014–2015) og Innst. 308 S (2014–2015) der disse medlemmer har tilkjennegitt sine ulike primære standpunkter om at Norge bør ha tilstrekkelig med soningskapasitet i Norge for personer som begår kriminalitet på norsk jord, og mer innhold i rehabiliteringen. Disse medlemmer er opptatt av at Norge skal ha straffeformer som virker. Rehabiliterende innhold er en del av kriminalomsorgens virkemiddelapparat for å oppnå en virksom straff, nødvendig tvangsutøvelse et annet.

Disse medlemmer fremmet ulike alternative forslag om bruk av midlene i Norge som flertallet har vedtatt å bruke på ordningen med å leie fengselsplasser i Nederland. Dette ville gitt 335 flere soningsplasser i Norge. Nå viser det seg at bare i løpet av den første avtale måneden kostet ledig cellekapasitet i Nederland den norske stat mange millioner kroner. Samtidig er det flere ledige høysikkerhetsplasser i norske fengsler, og regjeringen har enda ikke startet bygging av fengsler på Agder, noe de lovet i behandlingen av Meld. St. 12 (2014–2015).

Disse medlemmer viser til at tvangsutsendelse var ett av flere kjernesporsmål i behandlingen av Meld. St. 12 (2014–2015) og Prop. 92 LS (2014–2015). Flere instanser pekte på at saken var dårlig utredet, også på dette punktet. I høringen pekte flere av dem, blant annet Sivilombudsmannen, på at det ikke var utredet grundig nok om tvangsutsendelse av innsatte var i strid med Grunnloven § 106 og visse menneskerettskonvensjoner.

Disse medlemmer viser til at justis- og beredskapsministeren i sitt brev av 22. oktober 2015 [til denne saken] svarer komiteen at departementet slutter seg til at det «er i strid med Grunnloven og diskrimineringslovgivningen å forskjellsbehandle norske og utenlandske innsatte». Man kan tolke det slik at for å kunne iverksette tvang overfor utenlandske innsatte, må også norske innsatte omfattes av ordningen. Den logiske konsekvens av en slik forskjell ville være å stanse tvangsutsendelse av alle, uavhengig av statsborgerskap. Nå er det anlagt sak mot staten, jf. brev til komiteen fra advokatfirmaet Nordhus & Aarø, om lovligheten av å overføre en norsk statsborger til Nederland.

Dette viser, etter disse medlemmers oppfatning, at planleggingen har vært dårlig, pengebruken feil og at proposisjonen ikke har drøftet motforestillingene fra høringsinstansene grundig nok. I tillegg har det oppstått større utfordringer, blant annet logistiske, knyttet til å ha innsatte som soner i Nederland, enn proposisjonen tok høyde for.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å oppheve lov 18. mai 2001 nr. 21 om gjennomføring

av straff m.v., § 1 a om straffegjennomføring i annen stat, og om at avtalen med nederlandske myndigheter om leie av fengsel avvikles, så raskt det lar seg gjøre.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til tall fra Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) hvor det fremkommer pr. 6. november 2015 at 136 av de 256 personene som så langt er besluttet overført til Nederland, selv har søkt seg dit. Av de 136 er det 27 norske statsborgere. Flertallet viser til at det er kriminalomsorgen som har ansvaret for å gjennomføre soning av straffedømte, og dermed også bestemmer hvor den enkelte innsatte skal sone. Dette gjelder også hvor den straffedømte skal sone i Norge. Det er altså ikke slik at de som soner i Norge, selv kan bestemme hvor i landet de ønsker å sone. Det er så langt 76 personer som har klaget på vedtaket om soning i Nederland, hvorav 19 klager er tatt til følge, mens 48 ikke er tatt til følge.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til tall fra KDI som viser at det pr. 23. oktober 2015 er fattet vedtak om å overføre totalt 226 personer, hvorav 103 på tvang. Av disse er 30 norske, en andel på 29 pst. Av de 153 som er overført, er 32 norske og 7 av dem på tvang, en andel på 21 pst. (KDIs hjemmeside, pr. 23. oktober 2015).

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at det pr. 6. november 2015 er 406 personer som er vurdert som ikke aktuelle for overføring til Nederland. Av disse er det 88 innsatte som ikke får reise på grunn av at de får regelmessig besøk av egne barn, mens 123 personer ikke får reise på grunn av at de får medisinsk behandling som det er formålstjenlig å gi i Norge.

Flertallet viser til at det i den senere tid har kommet frem at innsatte som soner i Nederland ikke får oppfylt det de ble lovet før avreise, blant annet har de ikke fått tilgang til uteområder i fengselet, og det skal være vanskelig for pårørende å få komme på besøk. Det er etter flertallets mening helt avgjørende at innsatte som soner i Nederland får et godt tilbud og sikres god rehabilitering. Det er derfor helt nødvendig at norske myndigheter følger situasjonen i Nederland nøye og sikrer at de innsatte får oppfylt de rettighetene de har krav på og får gode soningsforhold.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti viser til at det bør vurderes ytterligere tiltak for personer som soner i Nederland for å sikre

bedre rehabilitering, som blant annet reisestøtte til pårørende og andre tiltak for å sikre god rehabilitering.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å oppheve lov 18. mai 2001 nr. 21 om gjennomføring av straff m.v., § 1 a om straffgjennomføring i annen stat, og om at avtalen med nederlandske myndigheter om leie av fengsel avvikles, så raskt det lar seg gjøre.

Forslag fra Senterpartiet:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen umiddelbart stanse tvangsutsendelse av norske statsborgere til soning i fengsel i Nederland.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rå Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:5 S (2015–2016) – representantfor-
slag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe, Hei-
di Greni og Jenny Klinge om å stoppe all tvangsut-
sendelse av norske statsborgere til soning i fengsel i
Nederland – vedlegges protokollen.

Oslo, i justiskomiteen, den 17. november 2015

Hadia Tajik

leder

Jan Arild Ellingsen

ordfører

